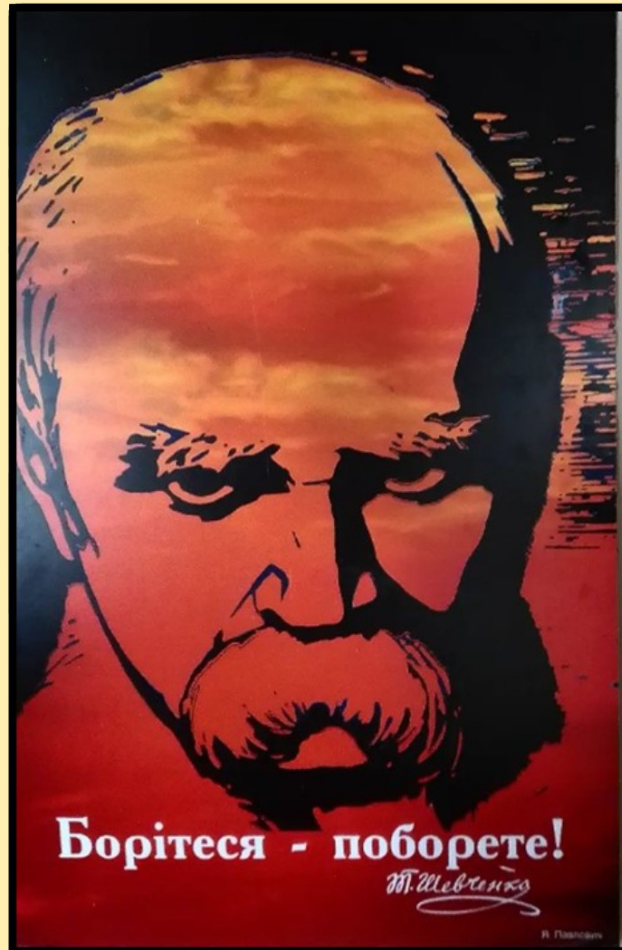

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

«Хмельниччина в умовах війни росії проти України: рік 2023»

**01 березня 2024 р.
м. Хмельницький**

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна військова адміністрація
Хмельницька обласна рада
Хмельницька міська рада
Департамент освіти і науки ХОДА
Хмельницька облспоживспілка
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького
Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України
Центр дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України
при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції «ХМЕЛЬНИЧЧИНА В УМОВАХ ВІЙНИ росії ПРОТИ УКРАЇНИ: РІК 2023»

Електронне видання

(м. Хмельницький, 1 березня 2024 р.)

Хмельницький

2024

Рекомендовано до друку Вченою радою Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту (протокол № 8 від 15 квітня 2024 р.)

Рецензенти:

РЕЄНТ Олександр – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України, голова Національної спілки краєзнавців України;
БАЖЕНОВА Стефанія – доктор історичних наук, професор, професор кафедри управління персоналом і туризму Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;
СНІЩЕНКО Роман – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку та аудиту Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

Редакційна колегія: ТЕЛЯЧИЙ Юрій – голова, доктор історичних наук, професор, президент Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту, голова Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України; ЛУЦЬКИЙ Олександр – співголова, кандидат педагогічних наук, доцент, генерал-майор, ректор Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького; ЗАМАЗІЙ Оксана – заступник голови, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; МАРКОВА Світлана – заступник голови, доктор історичних наук, керівник відділу наукової роботи, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; ОЛУЙКО Віталій – заступник голови, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри права і публічного адміністрування; ЗАВАЛЬНЮК Олександр, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, керівник Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка; ПРОКОПЧУК Віктор – доктор історичних наук, професор, член президії Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України; КОЦЮК Володимир – кандидат історичних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарної підготовки Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; МИХАЙЛОВА Світлана – методист відділу наукової роботи Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

X 65 *Хмельниччина в умовах війни росії проти України: рік 2023* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 1 березня 2024 р.) / редкол. : Ю. В. Телячий (голова). Хмельницький : ХКТЕІ, відділ наукової роботи, 2024. 456 с.

Автори несуть відповідальність за достовірність матеріалу та коректність тексту

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Хмельниччина в умовах війни росії проти України (м. Хмельницький, 1 березня 2024 р.) з актуальних питань впливу воєнних дій на суспільне, соціально-економічне становище Хмельницької області (установ освіти, культури, медицини); перспектив розвитку післявоєнного періоду; підтримки внутрішньо переміщених осіб; волонтерського руху; аналізу людиноненавистницької ідеології кремля та ін. У збірнику «Хмельниччина в умовах війни росії проти України: рік 2023» започатковано систематизацію інформаційно-дослідницького матеріалу про героїзм Хмельничан-захисників України.

Електронна версія збірника оприлюднюється на офіційній сторінці ХКТЕІ:
<http://www.xktei.km.ua/naukova-diyalnist/naukovi-konferenciyi/>

Гай-Нижник Павло, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України

ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЗРІЗ): НАСКІЛЬКИ ОЧЕВИДНИМИ БУЛИ ЗАГАРБНИЦЬКІ НАМІРИ КРЕМЛЯ

Російська Федерація від часу розвалу СРСР у 1991 р. ніколи не мала наміру замирюватися з відновленням державної незалежності України. Тож коли розпочнеться війна Москви за опанування Україною було лише питанням часу. Нажаль ані тогочасний, ані нинішній український політикум так і набув здатності мислити геостратегічно з огляду національної безпеки. Це стосується як Будапештського меморандуму (зокрема його як доцільності, так і змісту), за що несуть особисту й безпосередню відповідальність найвищі державні посадові особи (Л. Кравчук і Л. Кучма), так і подальшого розвитку, вірше занепаду, ВПК і ЗСУ. Нагадаю, що ще у жовтні 1991 р. в кулуарах російського керівництва обговорювався превентивний ядерний удар по Україні в разі її виходу з кремлівської сателітної (неоколоніальної) орбіти.

Ще 21 травня 1992 р. Верховна Рада РФ ухвалила Постанову № 2809-1 «Про правову оцінку рішень державної влади РРФСР зі зміни статусу Криму, прийнятих у 1954 році», згідно з якою Постанова Президії Верховної Ради РРФСР від 5 лютого 1954 р. «Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу Української РСР» була визнана такою, що «не має юридичної сили з моменту її прийняття».

Підкреслю, що ретельно (не формально) питання національної безпеки та оборони практично не підіймалися у перебігу, наприклад, президентських виборів. Криза навколо Тузли у жовтні 2003 р. так і не стала попереджувальним сигналом про наміри для українського політикуму. Проте у зовнішньополітичній

концепції від 2003 р. Москва демонстративно заявила про власне право застосування превентивного удару без попередження і без згоди міжнародних структур. Репетиція розвалу України зсередини була у 2004-му. Сепаратисти, які проводили з'їзд у Сєвєродонецьку у 2004 р., не були покарані через те, що при тогочасному президентові України В. Ющенку і главі СБУ О. Турчинові були розвалені справи щодо заколотників.

Мюнхенська ж промова В. Путіна на конференції з питань політики безпеки 10 лютого 2007 р. була не лише погрозою, а й попередженням до початку Кремлем підготовки до демонтажу світової системи безпеки. Фактично – це було оголошення війни Заходу. Вже з липня 2007 р. РФ запровадила односторонній мораторій на виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі

Після окупації Придністров'я і придушення спроби відновлення державності Ічкерії, 2008 р. відбулася окупація грузинських Південної Осетії та Абхазії, які фактично проковтнула світова спільнота. Путін не блефував! Тоді ж почався безпосередній перебіг масштабної підготовки до гібридної і комплексної війни проти України, яка вже тривала у внутрішньо-політичній, енергетичній, торговельно-економічній, гуманітарній і дипломатичній сферах і де кластер Януковича-Медведчука були лише елементом багатокрокової стратегії наступу на суверенітет України. Згадаймо й вислів В. Путіна у квітні 2008 р. під час Бухарестського саміту НАТО, коли він заявив президентові США Дж. Бушу: «Україна це взагалі не держава. Частина її територій – це Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами якщо Україна піде в НАТО, то піде без Криму і сходу – вона просто розпадеться». У травні 2009 р. відбулися зміни у переліку завдань Стратегії національної безпеки РФ задля досягнення стратегічних цілей Росії. Чи почули ці попередження і погрози світова спільнота та український політичний істеблішмент? Відповідь очевидна – «Ні!», як на поверхні є і факт військово-політичної короткозорості українського державного керівництва за все двадцятиліття від 1990-го по 2022-й і в наступні роки, обмеженість його стратегічного мислення, нездатність об'єктивно усвідомлювати реальні загрози державній безпеці України, відсутність уміння мислити державницькими

категоріями в умовах новітніх викликів та брак хисту в пошуку і прийнятті раціонально-системних рішень на рівні політиків ХХІ ст., як у поточний час, так і з огляду на довгострокову перспективу... Тим часом Москва ретельно готувала анексію Криму, що й сталося у лютому 2014-го. Після окупації Криму В. Путін не полишав своїх намірів та прагнень знищити Україну як державу. Зауважу лише на окремі факти: ще у січні 2014 року у кабінетах Ради Безпеки РФ було розроблено документ під назвою «Про кризу на Україні». То був узагальнений і масштабний план дій з дестабілізації України і включення дванадцяти українських областей та міста Києва до складу РФ.

Інший план втручання Росії у внутрішні справи України, розчленування її території та приєднання південно-східних областей до РФ було розроблено в АП РФ В. Путіна на початку лютого (не раніше 4-го й не пізніше 12-го лютого) 2014 р. у вигляді Аналітичної записки. Крім того вкажу й на наявність розробленого у штабі Західного військового округу ЗС РФ (м. Санкт-Петербург) цілком таємного плану захоплення Росією Лівобережної України від 8–9 квітня 2015 р. під назвою «Доповідь рішення на застосування угруповання військ «Північ» у спеціальній операції». Так, зокрема, у документі у якості супротивника зазначені саме Збройні сили України, а зона проведення АТО вказана як така, що перебуває «у смузі дії угруповання військ «Північ». Цей план повномасштабного нападу на материкову територію України й окупації її лівобережної частини було розроблено підлеглими командуючого військами Західного військового округу генерал-полковника А. Сідорова та начальника штабу ЗВО генерал-лейтенанта В. Астапова. Насправді – то вже був план повномасштабного вторгнення, який детально відображено у моїй книзі «Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення», що була видана 2017 р.

Відтак повномасштабний наступ був неминучим, Росії потрібен був час підготуватися до нього, зосередити особовий склад, техніку і засоби, підтягнути засоби спорядження і паливного забезпечення, здійснити переозброєння і

трансформувати кіберсили, провести тривалу потужну міжнародну і внутрішню дезінформаційно-пропагандистську операцію й, зрештою, обрати час «Х».

Перш за все, слід зауважити, що військово-політичне керівництво України не готувалося і навіть не допускало можливості війни з РФ, вірило, що В. Путін наважиться. Тому й усі роки незалежності нехтувало очевидними приготуваннями до війни у Кремлі. Усе це свідчить, знову ж таки, про елементарну короткозорість політичного істеблішменту України та його нездатність мислити стратегічно та притомно аналізувати геополітичні процеси.

По друге, у Москві відстежували, впливали і бачили багаторічний процес цілеспрямованого розвалу Збройних сил України, спеціальних служб і корумпованість української влади та вищих щаблів Міністерства оборони, їхню фінансово-бізнесову залежність від Росії (а отже й від ФСБ).

По третє, в Кремлі сподівалися на суспільно-політичний розкол в Україні та нерішучість безвідповідальної політичної верхівки України, яка не лише боїться брати на себе відповідальність, а й звикла до суцільних торгів навіть на рівні державних інтересів і національної безпеки. І невдовзі усе це зіграло свою роллю у початку і розвитку Російсько-Української війни у 2014 р. Про підготовку до кримських «подій» знали в українських спецслужбах, у Генеральному штабі та у політичному керівництві держави, проте не вжили жодних запобіжних заходів. Українські війська у Криму не отримували з Києва жодних наказів, або мали накази виявляти витримку й не відкривати вогонь.

Голова Верховної Ради України, виконувач обов'язків голови держави О. Турчинов лише 28 лютого призначив засідання Ради національної безпеки і оборони України у зв'язку із ситуацією в Криму. РНБО та в.о. президента (а значить і в.о. верховного головнокомандуючого О. Турчинов, яка так і не прийняли рішення чинити опір загарбникам та не віддали наказу на знищення окупанта, який початково мав у розпорядженні лише обмежені сили. Екс-начальник Генштабу В. Замана пропонував план запобіжних силових заходів. Згадуючи про те засідання РНБО, його учасник, на той час уповноважений Верховної Ради за діяльністю Міністерства оборони ген. В. Замана доводив, що

на ньому він ще раз нагадав присутнім про те, що у Генштабі вже є план введення чотирьох батальйонів повітряно-десантних військ у Крим, проте його пропозицію не підтримали. Відтак ще 2 березня, незважаючи на ультиматуми з боку російського військового керівництва, військові частини ВМС ЗСУ в Криму залишались бездіяльними у місцях своєї дислокації й лише того дня для РФ почала перекидати у Крим додаткові сили, які на 4 березня досягли чисельністю понад 15 тис. військовослужбовців, перекинутих з материкової Росії, й бл. 50 одиниць техніки, серед якої – броньовані автомобілі та бронетранспортери.

Натомість Верховна Рада України лише 20 березня прийняла Декларацію «Про боротьбу за звільнення України», проте жодних заходів до визволення принаймні частини Криму, окрім порожньої заяви, так і не було вчинено. Нова українська військово-політична влада в особах в. о. президента і голови Верховної Ради О. Турчинова, прем'єр-міністра А. Яценюка та в. о. міністра оборони І. Тенюха з самого початку російського вторгнення наказала підрозділам ЗСУ, які залишилися вірними Україні, не атакувати ворога й не чинити загарбникові збройного опору.

Ці діячі категорично відкинули пропозиції та розробки щодо завдання контрудару ворогові й таким чином вчинили злочин перед народом України, а їхні дії цілком означено мають ознаки державної зради. Зрештою аж 24 березня 2014 р. в. о. президента України О. Турчинов підписав указ про виведення українських військ з Криму й Севастополя.

Наголошу також і на іншому ганебному факті української історії, коли Верховній Раді України довелося дочекатися російської військової атаки на Донбасі та ще й знадобилося майже два місяці з часу російського вторгнення у Крим і майже місяць від акту його анексії, аби лише 15 квітня 2014 р. ухвалити закон, яким Крим визнавався «територією, тимчасово окупованою Російською Федерацією».

З самого початку окупації Криму саме півострів розглядався росіянами як можливий плацдарм для наступу на південно-східні терени України. Проте географічно й логістично-тактично більш привабливим було визначено наступ з

північно-східного напрямку в комплексі з підривом внутрішньо-політичного становища на усій території Лівобережної України.

Зрештою південний напрямок залишився запасним плацдармом для повноцінного вторгнення задля захоплення Донецької, Луганської, Харківської, Одеської, Дніпропетровської, Херсонської та Миколаївської, Запорізької областей. Коли ж намір прямого вторгнення з півдня було відкладено на перспективу, росіяни запустили план масштабної дестабілізації в цих регіонах.

Процес підриву України зсередини розпочався 1 березня 2014 р. з масштабних проросійських виступів одночасно у Харкові (перше захоплення ОДА), Дніпрі (тоді – Дніпропетровську), Донецьку (3 березня вперше захоплено ОДА), Мелітополі, Луганську (9 березня вперше захоплено ОДА), Миколаєві, Одесі (3 березня – штурм облради) та Херсоні, 5 березня – у Запоріжжі та інших містах сходу України.

У Харкові проросійські колаборанти-бойовики й спецслужби РФ кілька разів захоплювали обласну державну адміністрацію (ОДА). Тоді до міста було відряджено міністра внутрішніх справ А. Авакова й тільки завдяки спецпідрозділу Нацгвардії «Ягуар» вдалося відстояти місто (74 проросійських заколотника було вибило з Харківської обласної адміністрації та заарештовано). Позитивним фактором стало призначення у Дніпропетровськ (нині – Дніпро) головою ОДА І. Коломойського, який також швидко навів лад на ввіреній йому території (Дніпропетровщина, Запоріжжя).

Кривавою ціною вдалося залишити українською Одесу, хоча там це було втілено, швидше, всупереч органам місцевої влади і правопорядку. Проте ці події вказують, що застосування твердої і безжальної сили до антидержавних елементів та зовнішніх зайд швидко приводить до тям кремлівських хижаків, але лише тоді, коли вони усвідомлюють та розуміють, що до їхнього нападу готові й відповідь буде миттєвою і безжальною...

Уже в березні, після перших кадрових оновлень в СБУ оголилися збройні агентурні мережі, в першу чергу, Луганська. Тоді було здійснено першу велика операція з затримання сепаратистів в місті. Було вилучено сотні одиниць зброї

та агітаційну літературу, а також затримано низку ідеологів та кримінальних елементів. Вже тоді на поверхні подій з'явилися офіцери ГРУ та ФСБ, які за ними стояли. Терористи-сепаратисти і зрадники-колаборанти почали реальні силові акції з захоплення адміністративних будівель. Почалися й перші бойові дії на знищення спецгрупами СБУ диверсантів, а ними – українських посадовців та активістів. 16 березня було зірвано широкомасштабну операцію російських сепаратистів із вторгнення в Україну під назвою «Російська весна», що мала за мету захоплення влади на південному сході країни за кримським сценарієм.

Проте на початку квітня 2014 р. озброєні проросійські підрозділи почали захоплювати адміністративні будівлі на сході України. Тоді ж у Слов'янську та Червоному Лимані вже діяли не сепаратисти, а військові розвідувально-диверсійні підрозділи РФ. Чи можливо було їх знищити? Так, але чи прагнуло цього військово-політичне керівництво України на тому етапі? Питання...

Але частина відповідей тут: зосередження військ на майже двомісячній кільцевій облозі районного центра Слов'янськ, тоді як головні сили все ж слід було кинути на оволодіння Луганськом і Донецьком. Донецьк – надважливий стратегічний пункт-мільйонник, що на той час ще не був достатньо укріплений ворогом. Луганськ – не менш важливий обласний центр, який до того ж знаходиться у близько 50 км від російського кордону, що дало б можливість вчасно перекрити постачання з Росії зброї, боєприпасів, грошей, живої сили супротивника тощо.

Більше того, російському угрупованню І. Гірка («Стрелкова»), який утримував Слов'янськ, дали чомусь змогу здійснити оперативно-стратегічний відхід з міста у Донецьк. Так було втрачено час і можливості, які б змінили розстановку сил на сході України й, цілком можливо, не призвели б до наступних невдач Збройних сил України внаслідок очевидних прорахунків (некомпетентності, нехлюйства, саботажу, ланцюга зрад) у вищих колах СБУ, Генерального штабу ЗСУ та штабу АТО. На кінець серпня українським військам вдалося звільнити західний Донбас, південь і північ Донецької, а також північну частину Луганської областей. Блокпости ЗСУ впритул наблизилися до Донецька

і Луганська. Проте були накази відступити з околиць цих міст та блокувати їх. Зрештою вніч з 24 на 25 серпня в Україну (у Донбас) зайшов перший ешелон регулярної армії РФ (спочатку 8 батальйонних тактичних груп ЗС РФ загальною чисельністю понад 4 тис. осіб).

У цьому контексті варто згадати й про те, що у грудні 2014 р. прем'єр-міністр А. Яценюк говорив в інтерв'ю німецькому часопису «Der Spiegel». Він казав, що у керівництві країни вірили у те, що Росія не вдереться до материкової України й не допомагатиме відкрито колаборантам. «Спочатку всі думали, що після анексії Криму хижак вгамується. Але він продовжував, підтримуючи так званих сепаратистів на Східній Україні» – заявив А. Яценюк.

Проте що і хто не дали успішно завершити АТО у 2014-му і на початку 2015-го, до часу насичення Донбасу військами РФ? Російська агентура в Міноборони України та воєнно-політичне керівництво України, їхні нерішучість, барижництво і невгамовне бажання заробляти на війні та на фінансово-економічних особистих зв'язках з бізнесом РФ, який контролювався Путіним.

Варто згадати й як у червні 2014 р. П. Порошенко на засіданні РНБО обіцявся за тиждень мирно вирішити конфлікт на Донбасі за графіком, відповідно до власного мирного плану. Вже 27 червня в Донецьку відбулися перші переговори, в яких взяли участь лідери проросійських бойовиків, а Україну на цих перемовинах представляв другий президент Л. Кучма. Проте усе це виявилось маревом П. Порошенка.

Одностороннє припинення вогню з українського боку протривало лише до 30 червня, з боку ворога – не припинялося. Крім того, вже після його перших, проте численних і сумнівно обґрунтованих, самовпевнених оповідок про свій мирний план, на Україну розпочався усебічний тиск, який заганняв країну у дипломатичний тунель без можливостей політично-дипломатичних маневрів як тактичного, так і стратегічного рівня. У геополітичному плані це виявилось в підписанні у Мінську першого протоколу з припинення вогню та встановленням лінії розмежування сторін та у народжених 5 вересня 2014 р. путінських «мирних ініціатив» і порошенківського «мирного плану».

«Мінська пастка» і «нормандські манівці» – кількарічний період між 2015-м і 2022-м роками, що настав після запеклих і виснажливих боїв на Донбасі, природно зберігав збройну напругу, проте протистояння трансформувалося вже здебільшого у позиційну війну з чи не постійними артилерійськими обстрілами та посиленою активністю диверсійних груп, яка розпочалася після 20 лютого 2015 р. Політично цей період розпочав багаторічну тяганину з намаганням втілити т. зв. Мінські угоди, які були підписані вимушено під тиском Кремля, після входження російських військ на території Донецької і Луганської областей, кількох трагічних поразок української армії і через загрозу широкомасштабного наступу проросійських сепаратистських сил за підтримки Армії РФ.

Нагадаю, що ще 5 вересня 2014 р. у Мінську було підписано перший протокол з припинення вогню. Саме виконання мінських домовленостей П. Порошенко назве основою свого мирного плану, а той протокол підписали й лідери сепаратистів-колаборантів, цим де-факто й були легалізовані. Вже 16 вересня П. Порошенко подав до Верховної Ради проєкт Закону «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» (2 листопада відбулися «вибори» голів псевдореспублік «ДНР» і «ЛНР»).

Через два місяці, 4 листопада він з прикрістю визнає: «Інші учасники мінських домовленостей, крім України та ОБСЄ, не виконують взяті на себе зобов'язання». Москва елементарно ігнорувала вимоги «Мінських домовленостей» щодо відведення своїх військ зі сходу України, набираючи геополітичні бали й виграючи час.

Потім було схвалено й Комплекс заходів по виконанню Мінських угод, прийнятих і підписаних у Мінську 12 лютого 2015 р. усіма, хто також підписав Мінський протокол від 5 вересня 2014 р. і Мінський меморандум від 19 вересня 2014 року. 17 лютого 2015 р. Рада Безпеки ООН схвалила «Комплекс заходів...». Із тексту (і підтексту) «Комплексу заходів...» яскраво видно і чітко простежується його цілковитий антиукраїнський і державноруїнницький зміст, який суперечив Конституції України, абсолютно не сприяв національній безпеці

України і не забезпечував територіальну цілісність та державний суверенітет України, а відтак – не відповідав життєвим інтересам української нації!

Крім того, на 00 годин 00 хвилин 15 лютого 2015 р. на сході України мало відбутися повне припинення вогню... Запеклі бої почалися вже з 16 лютого... 17 лютого Дебальцеве, яке згідно з Мінськими угодами мало залишатися на українському боці лінії розмежування, було оточене.

Так само увесь час подальшого тривання цього «Мінського процесу» жоден папір, підписаний під час нього, жодний його рядок і літера цього рядка були нічого не вартими! Тим не менш і президент, і прем'єр-міністр України безоглядно прагнули втілити ті т.зв. Мінські домовленості в життя. А. Яценюк, зокрема у грудні 2014 р. переконував німецьких журналістів, що деескалація ситуації на сході України необхідна і здійснити її можливо лише на базі Мінських домовленостей. При цьому кремлівський володар В. Путін звинувачував у зриві тих домовленостей саме київську владу.

Відтак було очевидним, що ці домовленості не мали жодної юридичної сили, суперечили Конституції України, нормам міжнародного права, статутів ООН, адже були укладені під тиском. До того ж під цими актами немає юридично сильного підпису, вони не ратифікувалися Верховною Радою – тобто не були конституційними. Натомість В. Путін не полишав своїх намірів та прагнень знищити Україну як державу. Тим не менш і президент, і прем'єр-міністр України безоглядно прагнули втілити ті т. зв. Мінські домовленості в життя, на заваді чому стали національно свідомі частина політикуму та українського суспільства.

Мінські угоди були ні чим іншим, як політичною пасткою для України. Окупована Росією частина Донбасу, перетворена нею на «сіру зону», завдяки т.зв. Мінським домовленостям мала бути інкорпорована в Україну зі статусом практично самостійного утворення і мусила стати тягарем і зашморгом на ший економіки України та перетворитися на хронічну злякисну виразку її адміністративно-політичної системи й своїми метастазами руйнувати український державний організм.

Рамкові ж рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів були спробою втілити у життя (так би мовити – імплементувати) мертвонароджені «мирні плани» президента України П. Порошенка та оманливі «ініціативи» президента Росії В. Путіна від 5 вересня 2014 р., а також безплідні «Меморандум про виконання положень Протоколу» від 19 вересня 2014 р. та «Комплекс заходів по виконанню Мінських угод» від 12 лютого 2015 р.

Відповідь України на догоду вимогам «Мінського протоколу» та «Комплексу заходів...» щодо нього була втілена у Законі України «Про внесення зміни до статті 10 Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей»» (№ 256-VIII, 17.ІІІ.2015) (16 вересня 2014 р. / 17 березня 2015 р.). По суті, цим Законом пропонувалося легалізувати й увести в правове поле України путінських бойовиків та проросійських запродавців усіх рівнів влади терористичних анклавів т.зв. «ДНР» і «ЛНР». От для чого, крім інших мотивів, намагалися, зокрема й президент П. Порошенко, змінити Конституцію й нав'язати Україні так звану децентралізацію, амністію, самоврядування тощо. Саме цього на тому етапі прагнув В. Путін та й А. Меркель з Ф. Олландом були не проти...

Не заперечував цьому, зрештою, й П. Порошенко. Він та його політична команда на диво досить швидко, практично миттєво, відмовився як від Будапештського формату, так і від Женевського чи будь-якого іншого, в рамках яких до перемовної групи були б залучені США, Велика Британія та Євросоюз. Натомість було зроблено безальтернативну ставку на формат з дорадництвом лояльних Кремлю Франції й Німеччини у панцирі так званих Мінських домовленостей, де Росію вмовляли безсила ОБСЄ і проросійські колаборанти – убивці українців. Так само дивним чином одним з уповноважених представників української делегації у Мінську став В. Медведчук – відвертий українофоб, агент і кум В. Путіна.

19 жовтні 2016 р. в рамках «Нормандського формату» у Берліні було заявлено про потребу розробки нової «дорожньої карти» для реалізації Мінських домовленостей. Час показав, що карта ця була не дорожньою, а – порожньою.

Порожньою картою, мальованою «нормандськими» геополітичними гравцями у міждержавні наперстки. Розігрувалася ціла держава – Україна! Гравці крили «мінськом» і «зобов'язами» не виходити з гри й не міняти її учасників та колоду. При цьому шулерили усі, а дехто й блефував... Проти був, проте, український народ.

Ця вибухова пауза, сповнена взаємними звинуваченнями та підготовкою до настання нової гарячої фази війни. Її причина – зажерливість і корумпованість та примітивність і короткозорість тогочасної української військово-політичної верхівки та її світоглядні недержавництво і денаціоналізація.

Якими ж є основні причини, що Росією було розпочато повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 р.?

Основні три геополітичні причини початку Тотальної війни в рамках Російсько-Української війни були вказані заздалегідь і давно до її початку самим В. Путіним: 2005-го року у зверненні до Федеральних Зборів ФР, у Мюнхенській промові 2007-го року та 2011-го року у своїй статті «Про історичну єдність росіян та українців». Цитую відповідно:

1) «Розвал Радянського Союзу був найбільшою геополітичною катастрофою сторіччя. А для російського народу це стало справжньою драмою. Десятки мільйонів наших громадян і співвітчизників опинилися за межами Російської Федерації» (Путін, 2005);

2) «Всього лише два десятиріччя тому світ був ідеологічно і економічно розколотий, а його безпеку забезпечували величезні стратегічні потенціали двох держав... Очікуваний після “холодної війни” однополярний світ також не відбувся... Вважаю, що для сучасного світу однополярна модель є не тільки неприйнятною, але й взагалі неможливою» (Путін, 2007).

3) «Сучасна Україна – цілком і повністю дітище радянської епохи. Ми знаємо і пам'ятаємо, що значною мірою вона створювалася за рахунок історичної Росії. ... Україна і Росія впродовж десятиріч, сторіч розвивалися як єдина економічна система. ... У проекті «анти-Росія» немає місця суверенній Україні,

як і політичним силам, які намагаються відстоювати її реальну незалежність. ... В Україні проект «анти-Росія» просто неприйнятний» (Путін, 2021).

Решта – вже похідне та складове пропагандистсько-дезінформаційної обгортки довготривалої гібридної війни. Проте головною причиною чинного тотального нападу загарбника був і нещодавній досвід Кремля. Цей новітній історичний досвід вказував В. Путіну (як він сподівався) на наступне:

1) Україна не готується і не готова до тотальної війни – тому бліцкриг СВО буде успішним;

2) Політична влада України все ще не позбулася «російського синдрому» у свідомості та «мирних ілюзій» у геополітиці – тому погодиться на нові перемовини і новий «Мінськ»;

3) Захід займе вичікувальну позицію і не наважиться втрутитися – тому дозволить Україні капітулювати і змушений буде запропонувати компромісне врегулювання вимог Росії.

Попри те, що РФ жодного разу за час війни не дотримала своїх обіцянок та зобов'язань, В. Зеленський наполегливо намагався поновити перемовини у т.зв. «нормандському форматі» й особисто зустрітися з В. Путіним. Обіцянки президента України щодо досягнення повної перемоги на саміті у Парижі та внаслідок його особистої зустрічі з президентом РФ не справилися і виявилися самооманою.

Разом з тим, у 2019 р. В. Зеленський мав шанс відмовитися від цих угод і започаткувати альтернативний план, залучивши Захід, проте президент ще більше втягував Україну у манівці новітнього мінського процесу. 27 квітня 2021 року В. Зеленський все ще заявляв про необхідність розширення Нормандського формату, пояснивши, що це може бути або, власне, розширення, або «окремий, паралельний формат з іншими країнами, з дуже серйозними, потужними гравцями», а вже у жовтні 2021 р. РФ відмовилася від участі в запланованому саміті «нормандської четвірки».

Спонукали до нападу й такі фактори:

✓ В. Зеленський не запланував відвідати саміт НАТО, який проходив у Лондоні 3–4 грудня 2019 року;

✓ було проігноровано саміт країн-членів НАТО у вересні 2019 року, де обговорювали питання вступу України до Альянсу;

✓ нарешті, аж до початку тотальної війни в Північно-Атлантичному Альянсі не було представництва від України та не поновлено її заявки як кандидата на вступ;

✓ за три роки Україна так і не виконала програми кандидата в члени НАТО (відмову від членства неодноразово обговорювали в команді В. Зеленського до і після 24 лютого 2022 р.);

✓ було зупинено держзамовлення на ракети українського виробництва «Вільха», «Нептун», а також протитанкового озброєння «Стугна» і «Корсар»;

✓ не проводилася мобілізація та не відбувалося озброєння військовиків-резервістів територіальної оборони;

✓ евакуація важливих об'єктів ВПК не планувалася і не розпочиналася;

✓ не було навіть розпочато створення ешелонованої смуги оборони на півночі країни, проте тривав курс на розмінування околиць Чонгару і всього Півдня;

✓ керівництво СБУ все ще було засіяне російською агентурою тощо.

Усе це надало стимулу і натхнення Росії у її загарбницьких намірах.

Росія ж що далі, то більше висувала Україні неприйнятні умови, недвозначно брязкаючи зброєю біля кордонів. 18 листопада 2021 р. В. Путін на засіданні Колегії МЗС РФ публічно виголосив ультиматум державам НАТО, вимагаючи надати Росії гарантії безпеки та зобов'язати Україну не вступати до Альянсу. 30 листопада на форумі «Росія кличе» президент РФ заявив про так звані червоні лінії для України, згідно з якими вимагав не давати Україні сучасних видів озброєнь. 1 грудня В. Путін офіційно висунув вимогу – письмові гарантії від Заходу щодо «нерозширення НАТО на схід», намагаючись змусити Північно-Атлантичний Альянс де-юре відмовитися від підтримки України в майбутній війні з Росією.

У грудні 2021 року російська дипломатія активізувала свої зусилля в цьому напрямі. Зокрема, 7 грудня зазначені вище вимоги щодо «гарантій безпеки» знову прозвучали під час відеоконференції президентів США та РФ; 15 грудня Росія направила до США і НАТО проєкти «Договору між РФ та США про гарантії безпеки» та «Угоди про заходи забезпечення безпеки РФ та держав-членів Організації Північноатлантичного договору»; 18 грудня МЗС РФ знову публічно виставило ультиматум НАТО з дилемою «двох шляхів» – або прийняти російський проєкт гарантій безпеки, або ж «мати справу з військово-технічною альтернативою», що означало відкриту погрозу війною. Низка січневих перемовин, зокрема 10 січня – між США і РФ у Женеві; 12 січня – у форматі ради Росія – НАТО у Брюсселі; 21 січня – у форматі зустрічі між державним секретарем США Ентоні Блінкеном і Міністром закордонних справ РФ С. Лавровим у Женеві, також не дали жодних обнадійливих результатів щодо порозуміння й охолодження агресивних намірів Російської Федерації.

Становище демонстративно вказувало на невідворотність повномасштабної війни, але президент України В. Зеленський чомусь уперто відмовлявся в це вірити, а надто готуватися до найгіршого сценарію розвитку подій.

17 січня додаткові російські війська та озброєння почали прибувати й до Білорусі для спільних навчань «Союзна рішучість», які планували в лютому 2022 р., а 19 січня президент США Джо Байден заявив, що, на його думку, Росія вторгнеться в Україну. 16 січня 2022 р. очільник ЦРУ Вільям Бернс відвідав Київ, де зустрівся з президентом України В. Зеленським та надав йому важливу інформацію. Як зазначає «Wall Street Journal» із посиланням на джерела в керівництві США, «тоді США мали ще більше інформації про план атаки Росії, зокрема він передбачав швидкий удар по Києву з Білорусі». Очільник ЦРУ попередив, що «російські війська планують захопити аеропорт “Антонов” у Гостомелі і використовувати його як основний плацдарм для атаки на Київ».

22 січня 2022 р. Міністерство закордонних справ Великої Британії заявило, що має інформацію, яка вказує на наміри російського уряду поставити проросійського лідера в Києві. Британське МЗС також повідомляло, що російські

спецслужби підтримують зв'язки з багатьма колишніми українськими політиками. Деякі з них мали контакти з офіцерами російської розвідки, які брали участь у плануванні нападу на Україну. Тодішня міністерка закордонних справ Великої Британії Ліз Трасс наголосила, що інформація, яку оприлюднило її відомство, проливає світло на масштаби російської діяльності, спрямованої на підриг України, і дає змогу зрозуміти мислення Кремля.

Натомість 28 січня президент України В. Зеленський закликав Захід не створювати в Україні «паніки» через потенційне вторгнення Росії, оскільки постійні попередження про «невідворотну» загрозу шкодять економіці України. В. Зеленський також додав, що «ми не бачимо більшої ескалації», ніж навесні 2021 р., коли Росія нарощувала військову присутність поблизу кордонів з Україною. Попри це американська та британська розвідки в лютому 2022 р. неодноразово попереджали владу України про дедалі ближчий напад Росії. Події розгорталися з калейдоскопічною швидкістю і вказували на очевидну невідворотність тотальної війни. Проте критичне зосередження кількості військ від Білорусі до Криму довкола України та офіційна риторика кремля однозначно і неспростовно вказували – тотальна війна є неминучою і має вибухнути саме в двадцятих числах лютого. (Автор статті обґрунтував це ще 6 лютого 2022 р. в інтерв'ю програмі «Факти тижня», вказавши на прямі і побічні ознаки, навівши факти і тенденції, що повномасштабне вторгнення таки розпочнеться саме в часі так званого дня радянської армії, по завершенні Олімпійських ігор, приблизно 23–24 лютого 2022 р., зважаючи на любов в. путіна до символізму дат). Відтягувати тотальну війну вже було б неможливо...

Із опублікованого у «The Washington Post» аналітичного матеріалу «Таємне планування, завдяки якому Білий дім був на крок попереду Росії» знаного американського політичного оглядача Девіда Ігнатіуса, в якому він використав ретроспективні свідчення чинних гравців американського політикуму вищого рангу, стало відомо: починаючи з квітня 2021 р. на Заході створювали антипутінську коаліцію на підтримку України з огляду на беззаперечну інформацію щодо загрози агресії РФ. Уже з перших кроків труднощі виникли

через скепсис Ангели Меркель. Проте Джо Байден її переконав, ухваливши, як багато кому тоді здавалося, суперечливе рішення – зняти санкції проти «Північного потоку 2» з умовою, що Німеччина сама закриє цей проєкт у разі початку російської агресії (згодом її наступник Олаф Шольц дотримався цих домовленостей).

Неочікувано найбільша складність виникла саме із залученням України до антипутінської коаліції і насамперед В. Зеленського. Було непросто переконати президента України серйозно поставитися до небезпеки вторгнення. Е. Блінкен розмовляв із ним на кліматичному саміті «COP 21» в Глазго на початку листопада і надав підсумок розвідувальних даних про плани Росії. «У мене було завдання сказати йому, що ми думаємо, що, ймовірно, його країну буде атаковано», – згадував державний секретар США Е. Блінкен. За словами представника Держдепу, В. Зеленський був налаштований скептично (за висновками Д. Ігнатіуса та його джерел: вочевидь, він більше довіряв інформації К. Буданова, І. Баканова, А. Єрмака).

Очільник ЦРУ В. Бернс приїжджав до Москви 1 листопада 2021 року, щоб попередити президента РФ В. Путіна, що Сполучені Штати та їхні союзники готові озброїти Україну та запровадити руйнівні санкції проти Росії, якщо вона нападе на Україну. Очевидно, В. Путін уважав, що Дж. Байден не зможе цього зробити і просто блефує. Попри це коаліція, створення якої ініціювали США, з участю Великої Британії, Німеччини і Франції, підсилена країнами G20, почала діяти на випередження, без урахування «скепсису» В. Зеленського: формували проєкти санкційних пакетів проти РФ, напрацьовували логістичні маршрути постачання зброї в Україну – «трубопроводи зброї», мобілізували нечувані дипломатичні, військові, логістичні ресурси країн-учасниць цього об'єднання, а також почали постачати (на початок) легку зброю.

Західні союзники усвідомлювали, що погрози санкціями можуть бути порожнім дипломатичним ритуалом. Але у грудні Е. Блінкен та його колеги почали серйозно обговорювати зі союзниками, які кроки вони робитимуть. 11 грудня відбулася зустріч міністрів закордонних справ Групи семи в Ліверпулі.

Учасники публічно пообіцяли, що це матиме «масові наслідки та серйозні витрати». У підсумку, за словами Блінкена, коли агресію таки було вчинено, вони змогли негайно діяти. Водночас розвідка США надала Україні попередній план вторгнення Путіна. Хоча Росія оточила Україну 150-тисячним військом, справжньою стратегією В. Путіна був блискавичний нищівний удар невеликою групою елітного спецназу по Києву. Росіяни планували захопити аеропорт «Антонов» у Гостомелі на захід від столиці, а потім використати його для швидкого просування військ РФ до Києва.

Військове планування НАТО прискорилося разом із дипломатією. Генерал ВПС Тод Волтерс, командувач НАТО, з колегами у грудні 2021 р. та січні 2022 р. почали готувати «наземні лінії зв'язку», які б уможливили швидке постачання зброї в Україну. Вони вивчали точки входу для припасів та інші практичні деталі. Цей «трубопровід зброї» постачав ракети «Stinger» і «Javelin» ще до початку вторгнення 24 лютого, було передано багато важкої зброї. Глава ЦРУ В. Бернс таємно їздив до Києва в січні 2022-го й ознайомив В. Зеленського з планом Росії, проте це ніяк не вплинуло на графік відпочинку президента, і підготовчих заходів в Україні так і не було проведено. Динаміка ж зосередження російських сил і засобів, розвитку подій і заяв невпинно наближала «час ікс». 9 лютого 2022 р. Росія фактично вичавила Україну з Чорного й Азовського морів та перекрила їх під приводом проведення військових навчань «Союзна рішучість 2022». 15 лютого 2022 р. Державна дума РФ проголосувала за звернення до президента В. Путіна про визнання «ЛНР» і «ДНР», а вже наступного дня до кордону з Україною було доставлено ще майже 7 тис. російських військовиків. 17 лютого російсько-окупаційні війська відновили масовані обстріли уздовж усієї лінії розмежування на Донбасі. За перші дві доби в штабі ООС нарахували 60 і 66 обстрілів, 19 лютого – 136 (найбільша кількість обстрілів на фронті за один день від 2017 р.), 20 лютого – 80, 21 лютого – 84, 22 лютого – 96, з них більшість із важкої артилерії.

На цьому тлі 18 лютого 2022 р. Сенат США затвердив резолюцію, у якій офіційно заявив про те, що «Сполучені Штати непохитно підтримують безпечну,

демократичну та незалежну Україну», та засудив «нарощування російської військової сили» на кордонах з Україною. Резолюція закликала президента Дж. Байдена змусити Уряд США застосувати всі можливі інструменти, щоб накласти «значні витрати» на Росію і «відновити мир в Європі». В остаточному ж тексті йшлося про те, що резолюцію не мають тлумачити як дозвіл на застосування військової сили проти росії або на введення Збройних сил США в Україну.

Наступного дня (19 лютого) у спеціальному виступі президент США Дж. Байден заявив: «Я думаю, що Путін ухвалив рішення про вторгнення в Україну». «Російські війська фактично обклали Україну з усіх сторін: з боку Білорусі, з півдня тощо. Ми вважаємо, що вони нападуть найближчими днями, що вони нападуть на Київ», – сказав американський президент. Коли журналісти перепитали Дж. Байдена, чи впевнений він, що В. Путін має намір напасти на Україну, він відповів: «Я абсолютно впевнений». А на уточнювальне запитання, звідки така певність, він додав, що у США «неймовірна розвідка». «Учора Росія погодилася на зустріч Лаврова та Блінкена 24 лютого в Європі. Але якщо Росія вдасться до воєнних дій до цього, це означає, що вони обрали не шлях дипломатії, а війну, і вони заплатять високу ціну за це...

Перед Росією є вибір між війною і стражданнями та дипломатією, яка принесе полегшення всім», – зазначив американський лідер. Розвідка США вважала, що заяви російського Міноборони про відведення військ від кордону з Україною були навмисним обманом, «хитрістю», спрямованою на те, щоб увести в оману Сполучені Штати Америки й інші держави, а також щоби Росія могла збільшувати своє угруповання поблизу кордону з Україною.

Натомість В. Зеленський навіть прилюдно все ще заявляв, що не вірить американській розвідці, й знову висловив бажання зустрітися з В. Путіним. Президент України під час панельної дискусії на Мюнхенській безпековій конференції повідомив, що він, на відміну від США, не має даних про те, що В. Путін вирішив напасти на Україну. Це було брехнею. В. Зеленський нагадав, що Україна відстежує та аналізує дії РФ. Однак перед завершенням дискусії

ведуча, тележурналістка CNN Крістіан Аманпур, перепитала, якими є висновки України щодо намірів В. Путіна: «Президенте, ви кажете, що у вас є своя розвідка. Про що вона свідчить, чи каже вона, що Путін має намір напасти? Бо наша [американська] – каже, що так?». В. Зеленський відповів негативно: «Я не знаю, чого хоче президент Російської Федерації. Тому пропоную зустрітися [з російським президентом]».

Проте таке попередження вже не могло зупинити В. Путіна, який запустив маховик війни задовго до 2022 р. Тож 21 лютого Росія офіційно визнала квазіреспубліки окупованого Донбасу, з ними було підписано «Договір про дружбу, співпрацю та обопільну допомогу». Того ж дня МЗС України спрямувало державам-членам Ради Безпеки ООН запит з вимогою негайного проведення консультацій щодо невідкладних дій зі зниження напруги та практичних кроків гарантування безпеки України на основі Будапештського меморандуму. Саме так, в Раду Безпеки, членами якої є Китай та РФ, та на основі меморандуму, що його давно (ще 2014-го) Росія порушила й котрий виявився мильною бульбашкою вже тоді.

Тож не дивно, що РФ навіть не зважала на цей порожній акт безсилля, й 22 лютого президент РФ підписав указ про визнання «незалежності» окремих районів Донецької і Луганської областей (насправді окупованих російськими військами) та наказав ввести туди російські війська вже офіційно, на що йому дала згоду ручна Рада Федерації, як і на застосування ЗС РФ за кордоном. Того ж дня В. Путін під час пресконференції відверто заявив, що Мінських домовленостей більше немає, й тоді ж було евакуйовано персонал російських дипломатичних установ з України. А це означало, що спусковий курок уже натиснуто...

Увечері 23 лютого ватажки маріонеткових терористичних організацій «ДНР» і «ЛНР» звернулися до В. Путіна з проханням про військову допомогу.

Того ж дня (23 лютого) адміністрація президента США Дж. Байдена вкотре повідомила президентові України В. Зеленському: згідно з висновками

американської розвідки, росія готується вчинити повномасштабне вторгнення в сусідню країну протягом наступних 24–48 годин.

Ішлося про те, що російська військова операція буде комплексно-комбінованою: не лише атака з окупованої частини Донбасу на Сході, куди в понеділок відправили додаткові російські підрозділи, а й удар по Києву з північного кордону з Білоруссю, авіаудари крилатими ракетами, наземне вторгнення й кібератаки. Лише тоді президент України В. Зеленський оголосив надзвичайний стан на 30 днів у всій Україні, за винятком Донецької і Луганської областей, де режим надзвичайного стану діяв з 2014 р. Таке зволікання України з твердими рішеннями тим паче видається дивним, адже попереджень щодо початку «великої» війни Києву надходило декілька. Час «Х» пробив і про нього було відомо заздалегідь...

На щастя, попередні приготування Заходу (ЄС, НАТО) і співпраця з ЗСУ дали змогу Україні заманити в пастку росіян і зруйнувати план блицкригу путінської «спеціальної військової операції» зі швидкого захоплення Києва та знищення військово-політичного керівництва України, а плану «Б» у Кремля тоді не було. В. Путін змушений був розробляти нову тактику і стратегію тотальної війни проти України, й відтоді Російська Федерація приречена на поразку, руйнацію та споконвічне прокляття за свої злочини.

Віддамо належне також і дипломатії адміністрації Дж. Байдена, яка оперативно створила дієву коаліцію для підтримки України. ЗСУ скористалися отриманими від розвідки НАТО відомостями та західною військовою допомогою, яка перекидувалася для ЗСУ спеціальним «збройовим коридором» й героїчно зупинили ворога на підступах до Києва. Зокрема новітня зброя від Заходу дала можливість знищувати колони військ загарбників. Це була складна координація дипломатичних, військових і розвідувальних заходів, зусиль і потужностей, що об'єднала десятки держав навколо героїчної боротьби українського народу за життя. Звісно ж, усі пазли загальної картини тих подій аналітики складуть значно пізніше, деякі документальні кластери цієї військово-політичної і дипломатично-геополітичної матриці стануть доступними вже історикам наступного покоління.

Проте очевидним є й доконаний факт народження в лавах ЗСУ нової когорти командирів і бійців, що мали неоціненний досвід АТО та попередніх років війни з росіянами. Тож сьогодні, за наявних уже джерел і спостережних подій, потрібно розпочати ретельно відділяти кукіль від пшениці на ниві майбутніх жнив істини і пошуку предтеч та причин світової драми, цієї жахливої, але звияжної трагедії, яку з честю зустрів і здолав український народ.

Саме український народ, усупереч світоглядній обмеженості, безпековій короткозорості та національно-політичній неспроможності свого керівництва, ціною величезних жертв і жахів не лише зберіг власну державу, а й змінив перебіг світової історії та майбуття людства.

Війна, що розпочалася 2022 р. як складник великої Російсько-української війни, є всеохопною, нищівною та цивілізаційно-екзистенційною. Мета Російської Федерації – знищення держави Україна й усього українського народу, тож це вторгнення цілком обґрунтовано можна й потрібно визначати як тотальну війну. Утім, вона не є національно-визвольною, позаяк на момент вторгнення Україна не була російською колонією, окупованою чи поневоленою, а відтак і визволятися не було із чого.

Натомість український народ повстав на справедливу вітчизняну війну за свою державність і своє право на життя. У ній чи не відразу ж чітко означилися п'ять основних фронтів – північний, східний, південний, дипломатичний і народний фронт у запіллі. Бойовищем п'яти фронтів є вся Україна. Відкупитися від ворога не вдасться. Захід намагався замирити та заспокоїти Путіна та Росію, дозволивши відтяти територію Придністров'я в Молдови, проковтнувши геноцид, вчинений росіянами у Чечні, допустивши відторгнення територій від Грузії, незаконну анексію Криму від України, окупацію частини українського Донбасу. Чи зупинило це Росію? Чи зупинило це Росію від подальшої тотальної війни проти України та вчинення геноциду проти українського народу? Ні. Не зупинить Росію й поразка в Україні від нової війни-реваншу, який з новою силою перекинеться й на Європу. Тож увесь світ, увесь Західний світ мусить усвідомити, що зупинити нову війну континентального масштабу є можливим не

лише через відновлення територіальної цілісності України, а зі зміною всієї конструкції влади в Росії (і не тільки шляхом її поразки в Україні чи зміни Путіна), абсолютного знищення моделі її режиму, засудження міжнародним трибуналом усіх осіб, причетних до владних структур РФ, цілої держави та її ідеології, зміни форми та структури державної організації Російської Федерації та її конституційного і суспільно-політичного ладу, а також, водночас трансформації всієї архітектури системи світової безпеки та оновлення міжнародних відносин і безпекових запобіжників на якісно нових засадах, що диктує планеті та світовому співтовариству не лише сьогодні, а й майбуття.

Російсько-українська війна вже не є двостороннім конфліктом. Вона має виразні ознаки загальної кризи світової системи безпеки, що призведе до глобальних перетворень. Закладено початок масштабної трансформації євразійського простору, розпочнеться якісний і територіальний перерозподіл ринків, зазнають змін усталені політичні світогляди та взаємовідносини, регенерують принципи суспільно-політичної моралі, започатковано перегляд підвалин глобалістичної економіки та системи світової безпеки, світовий порядок базуватиметься на нових правилах і набуватиме якісно нової конфігурації. Світ кардинально зміниться, і до цих змін його спонукатиме російсько-українська війна, її наслідки та уроки. Тож гіпотетично ж, але й цілеспрямовано, світове співтовариство вже тепер має виробляти проєкт облаштування уламків Російської Федерації з метою недопущення на її колишніх теренах збройного хаосу й допомоги у становленні нових національних та регіональних держав на її руїнах. І в цьому контексті архіважлива роль належатиме Україні, яка за таких умов не лише поверне відтяти від неї Крим і частину Донбасу й, зрештою, не лише відтворить власний соборницький проєкт у північно- й південно-східному напрямку, але й стане новим гегемоном і гарантом стабільності на різнобарвному і багатонаціональному державно-політичному просторі Східної Європи аж до її стику з азійським субконтинентом, будучи при цьому стрижнем новонародженої геополітичної дійсності тощо. Якщо, звісно ж, Україна готуватиметься й матиме належні як

«м'яку», так і «тверду» сили й заслуговуватиме на таку роль у майбутній світовій системі міждержавних координат.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. К.: «МП Леся», 2017. 332 с.

2. Pavlo Hai-Nyzhnyk: Ukraine will have its own Victory Day after the capitulation of Russia – historian about the war in Ukraine and May 8 // ICTV Facts. – 2022. – May 8. URL.: <https://fakty.com.ua/en/ukraine/suspilstvo/20220508-v-ukrayiny-bude-svij-den-peremogy-pislya-kapitulyacziyi-rosiyi-istoryk-pro-vijnu-v-ukrayini-ta-8-travnja/>

3. Hai-Nyzhnyk, Pavlo. La Russia di Putin si accontenterà dell'Ucraina o vorrà andare oltre? *Giudicarie*. 2022. N 6. Anno 20. Giugno. P. 13.

4. Наша незалежність гартується у війні: історики про важливість Дня української державності. *Факти*. 2022. 28 липня. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220728-nasha-nezalezhnist-gartuyetsya-u-vijni-istoryky-pro-vazhlyvist-dnya-ukrayinskoyi-derzhavnosti/>

5. Гай-Нижник П. Російсько-українська війна – війна за життя (2014–2022 рр.): періодизація. URL: *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. – P. 452–465.

6. Гай-Нижник П. Крах доби неоімперіалізму і новітня епоха матриці кіберсвіту: від зазіхань на чужі терени до національних стратегій глибинної безпеки. *Українська мрія. 25 сходинок до суспільного щастя*. К.: Саміт-книга, 2022. С. 282–291.

7. Гай-Нижник П. Війна за життя. *Україна дипломатична*. Вип. XXIII. К., 2022. С. 31–52.

8. Гай-Нижник П. Війна з Московією: мета, характер і Світ або яка перемога буде справді перемогою України. *Хмельниччина в умовах війни росії проти України Матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (м.Хмельницький, 24 лютого 2023 р.)*. Хмельницький: ХКТЕІ, науковий відділ, 2023. С. 31–44.

9. Гай-Нижник П. Напередодні тотальної війни: «російський синдром» дипломатії Володимира Зеленського (травень 2019 – лютий 2022 рр.). *Україна дипломатична*. Вип. XXIV. Київ, 2023. С. 204–220.